

Wetenschappelijke onderbouwing van model 9:

Het BOAM-relatiemodel

Linksboven op het BOAM-relatiemodel: functionele ouder-kindrelatie

Het BOAM-relatiemodel bestaat uit twee delen: de bovenkant laat functionele relatiedynamieken zien en de onderkant disfunctionele relatiedynamieken. De ontwikkelingsfase van een kind bepaalt de vorm van de functionele relatie met de ouders.

Linksboven in het model staat de functionele dynamiek tussen een ouder en een kind dat de puberteit nog niet heeft bereikt. In deze dynamiek is de ouder gevend gericht op het kind en probeert die de basisbehoeften van het kind zo goed mogelijk te vervullen door de *nurture* zo goed mogelijk af te stemmen op de *nature* van het kind. Het kind is daarentegen ontvangend gericht op de ouder.

Onderzoek wijst uit dat kinderen in deze ontwikkelingsfase afhankelijk zijn van de feedback van hun ouders om hun eigen gedrag te beoordelen, dat zij zich richten op het referentiekader van hun ouders en dat ouders en kinderen onderling verbonden identiteitssystemen hebben (Kerpelman et al., 1997; Koepke & Denissen, 2012). Dit sluit mogelijk aan bij het uitgangspunt van het BOAM-relatiemodel dat er in deze fase nog sprake is van een bepaalde mate van ‘symbiose’ tussen ouder en kind.

Idealiter zijn ouders in staat onderscheid te maken tussen hun eigen behoeften en wensen en datgene wat het beste aansluit bij de individualiteit van hun kind, waarbij zij primair gericht zijn op het vervullen van de behoeften van het kind (Koepke & Denissen, 2012). Tegelijkertijd reguleren zij, binnen de grenzen van de culturele context, tot op zekere hoogte het

gedrag van hun kind en de omgeving waarin het kind opgroeit (Schachter & Ventura, 2008).

Midden boven op het BOAM-relatiemodel: functionele ouder-adolescentrelatie

In het model is te zien dat de aandacht van het kind tijdens de adolescentie steeds meer gericht raakt op leeftijdgenoten en dat de behoefte aan bijvoorbeeld verbondenheid idealiter in toenemende mate wordt vervuld in het contact met hen. Tegelijkertijd blijft er een vanzelfsprekende verbondenheid met de ouders bestaan, maar de symbiose neemt geleidelijk af. De ouder blijft echter beschikbaar voor het kind en blijft gevend gericht op diens behoeften.

Onderzoek bevestigt deze beschrijving van een gezonde ouder-adolescentrelatie. Tijdens de overgang van de kindertijd naar de adolescentie ontwikkelen jongeren een steeds sterkere behoefte aan autonomie (Spear & Kulbok, 2004). Zij willen zichzelf niet langer voornamelijk door de ogen van hun ouders bekijken, maar groeien toe naar een eigen ideaalbeeld van zichzelf. Daarbij accepteren zij de autoriteit van hun ouders niet langer volledig en streven zij doorgaans naar meer vrijheid dan ouders aanvankelijk bereid zijn te geven (Collins et al., 1997).

Adolescenten van ouders die gericht blijven op het vervullen van de behoeften van hun kinderen en tegelijkertijd ook hun groeiende behoefte aan autonomie serieus nemen, ontwikkelen zich beter richting autonomie. Bovendien maken zij zich op een gezondere en minder conflictueuze manier los van hun ouders dan adolescenten van ouders die te veel controle proberen uit te oefenen (Koepke & Denissen, 2012). In het laatste geval bestaat namelijk het risico op onthechting, wat wordt beschouwd als een ongezonde manier van losmaking (Koepke & Denissen, 2012).

Rechtsboven op het BOAM-relatiemodel: functionele relatie tussen volwassenen

Aan het einde van de adolescentie ervaren ouders steeds meer wederkerigheid in de relatie met hun kind (Wintre et al., 1995). Dit sluit aan bij de afbeelding rechtsboven in het BOAM-relatiemodel, waarin een functionele

relatie is weergegeven tussen een volwassen kind en diens volwassen ouders (of tussen twee willekeurige volwassenen).

In deze afbeelding is te zien dat de symbiose is verdwenen, maar dat er nog steeds sprake is van wederzijdse afhankelijkheid in de vervulling van emotionele basisbehoeften. Juist deze wederzijdse afhankelijkheid vormt de basis voor wederkerigheid in de relatie.

Tijdens het proces van volwassenwording, waarin de jongvolwassene steeds autonomer gaat functioneren, gaan zowel de ouders als de jongvolwassene steeds meer beseffen dat de ouder niet alwetend is, maar een gewoon mens die in het leven mogelijk met vergelijkbare uitdagingen te maken heeft gehad als de jongvolwassene. Wanneer het de ouder lukt de eigenheid en onafhankelijkheid van het kind te respecteren, kan zich een gelijkwaardige en wederkerige relatie ontwikkelen, waarin ook een bepaalde mate van emotionele afhankelijkheid van elkaar blijft bestaan (Koepke & Denissen, 2012; Wintre et al., 1995).

Onderkant van het BOAM-relatiemodel: disfunctionele relatie

Aan de onderkant van het model is een disfunctionele relatie weergegeven. Te zien is dat de personen in de afbeelding niet alleen primair gedrag vertonen, maar ook secundair, tertiair en eventueel kwaadaardig gedrag. Een belangrijk uitgangspunt is daarnaast dat iemands reactie niet uitsluitend een reactie is op het gedrag van de ander, maar vooral op de eigen realiteitsbeleving van dat gedrag. Deze realiteitsbeleving wordt in hoge mate beïnvloed door het opgebouwde referentiekader. Vanuit het eigen referentiekader zijn het eigen gevoel en gedrag binnen een disfunctionele relatie altijd logisch, terwijl het gedrag van de ander juist wordt ervaren als onbegrijpelijk, onwillig of onredelijk.

De disfunctionele interactie wordt in het model weergegeven met behulp van een lemniscaat. Ook binnen *Emotionally Focused Therapy* (EFT; Johnson, 2019) wordt een lemniscaat gebruikt om relatieproblemen beter te begrijpen. In de EFT-lemniscataat wordt onderscheid gemaakt tussen de bovenkant van de lemniscataat, die het openlijke gedrag weergeeft, en de onderkant, die de verborgen primaire gevoelens, motieven en hechtingsbehoeften weergeeft.

Binnen EFT zijn primaire gevoelens kwetsbare gevoelens die vaak niet rechtstreeks aan de ander worden gecommuniceerd. De onderkant van de lemniscaat komt daarmee overeen met het primaire probleem binnen de BOAM-methode (onvervulde behoeften) en met het primaire gedrag (het uiten van gevoelens die voortkomen uit deze onvervulde behoeften). De bovenkant van de lemniscaat bestaat binnen het EFT-model uit openlijk gedrag en secundaire emoties, vaak minder kwetsbare emoties zoals boosheid. Vanuit de BOAM-theorie komt dit grotendeels overeen met secundair en tertiair gedrag.

In de EFT-lemniscaat wordt daarnaast benoemd dat dit gedrag voortkomt uit het beeld dat beide deelnemers aan de interactie hebben van zichzelf en van de ander. Dit komt grotendeels overeen met wat binnen de BOAM-theorie de realiteitsbeleving op basis van het referentiekader wordt genoemd.

De middenlaag van het BOAM-relatiemodel: verschillende soorten disfunctionele relatiedynamieken

In het midden van het BOAM-relatiemodel, tussen de onder- en bovenkant, zijn verschillende vormen van disfunctionele relatiedynamieken weergegeven, waarin kwaadaardig gedrag nog steeds als mogelijk onderdeel is opgenomen. In al deze vormen van disfunctionele interactie vertoont ten minste één van de betrokkenen niet-primair gedrag. Daardoor ontstaat onbegrip binnen de relatie en neemt het onderlinge vertrouwen af. Kenmerkend voor deze relatiedynamieken is dat zij zichzelf doorgaans versterken.

Ook in de wetenschappelijke literatuur worden verschillende vormen van dergelijke disfunctionele relatiedynamieken beschreven. Een voorbeeld is een relatie waarin één partner steeds met boosheid reageert (Slep et al., 2021). Dit roept ook boosheid op bij de andere partner, maar vanuit de wens om de situatie te de-escaleren wordt deze boosheid niet geuit, maar onderdrukt (secundair gedrag). Dit werkt bekrachtigend voor de boze partner, waardoor deze in de toekomst opnieuw met boosheid zal reageren. Ondertussen bouwt de andere partner steeds meer onvrede op als gevolg van onvervulde basisbehoeften.

In de methode *Geweldloos Verzet* worden twee escalatiepatronen beschreven tussen externaliserende kinderen en hun ouders (Omer & Wie-

benga, 2015). In het eerste patroon reageert het kind met boosheid en agressie (tertiair gedrag), waarop de ouders eveneens boos en agressief reageren (tertiair gedrag). Hierdoor ontstaat een vicieuze cirkel van steeds meer boosheid en agressie. Dit wordt een *symmetrische escalatie* genoemd.

In het tweede patroon reageert het kind eveneens met boosheid en agressie (tertiair gedrag), terwijl de ouder reageert met toegeeflijkheid en verwenning (secundair gedrag). De ouder voelt zich daarbij steeds machtelozer en angstiger.

Een ander escalatiepatroon dat veel voorkomt tussen adolescenten en hun ouders ontstaat wanneer ouders hun kind onder controle proberen te houden (secundair gedrag), terwijl de adolescent zich juist steeds sterker gaat verzetten tegen de regels van diens ouders (tertiair gedrag; Koepke & Denissen, 2012).

Referenties

- Collins, W.A., Laursen, B., Mortensen, N., Luebker, C., & Ferreira, M. (1997). Conflict processes and transitions in parent and peer relationships: Implications for autonomy and regulation. *Journal of Adolescent Research*, 12(2), 178-198.
- Johnson, S.M. (2019). *Attachment theory in practice: Emotionally focused therapy (EFT) with individuals, couples, and families*. Guilford Publications.
- Kerpelman, J.L., Pittman, J.F., & Lamke, L.K. (1997). Toward a microprocess perspective on adolescent identity development: An identity control theory approach. *Journal of Adolescent Research*, 12(3), 325-346.
- Koepke, S., & Denissen, J.J. (2012). Dynamics of identity development and separation-individuation in parent-child relationships during adolescence and emerging adulthood: A conceptual integration. *Developmental Review*, 32(1), 67-88.
- Omer, H., & Wiebenga, E. (2015). *Geweldloos verzet in gezinnen: Een nieuwe benadering van gewelddadig en zelfdestructief gedrag van kinderen en adolescenten*. Bohn Stafleu van Loghum.
- Schachter, E.P., & Ventura, J.J. (2008). Identity agents: Parents as active and reflective participants in their children's identity formation. *Journal of Research on Adolescence*, 18(3), 449-476.
- Slep, A.M., Heyman, R.E., Lorber, M.F., Tiberio, S.S., & Casillas, K.L. (2021).

Couples' anger dynamics during conflict: Interpersonal anger regulation, relationship satisfaction, and intimate partner violence. *Family Process*, 60(4), 1280-1294.

Spear, H.J., & Kulbok, P. (2004). Autonomy and adolescence: A concept analysis. *Public Health Nursing*, 21(2), 144-152.

Wintre, M.G., Yaffe, M., & Crowley, J. (1995). Perception of parental reciprocity scale (POPRS): Development and validation with adolescents and young adults. *Social Development*, 4(2), 129-148.